ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

Երկրագունդն ամեն չաբաթ օրերը սկսի հրատարակվի ։
Տարեկան գինն է 4 արծաթ մէճիտ կանխիկ.

Վեցամսեայ 2½ արծաթ մէճիտ.
Մէկ մէկ տետրը 2 դրուշ է ։
Տարագրութիւնք Յունվար 1 ին կը սկսին ։

ԹԻՒ 13 1870 ՄԱՐՏ 28

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ.

Ի՞նչ է այն՝ որոյ առջև ամենէն կնճռոտ խնդիրները կը լուծուին, և առանց որոյ աերը չը տիրապետեր. որոյ առջև ամեն արդելք կը հալի կը մաշի. այս բանը ուրչան հալածուի, նախատուի՝ այնչան կը բարձրանայ և այնչափ կը վեհանայ. խոչը ու խոչընդոտը թռիչ կուտան իրեն. լեռնակուտակ ալիք կը խաղաղին, այն ահագին լեռներ հարթ հաւասար կ'ըլլան, տկարը կը զօրանայ, անկողնոյն մէջ օրերով հեծող հիւանդը կ'ոգևորի, ահա քայլ կ'առնէ անողնքելի մարդոյմէ հալածեալ այն թշուառը. ի՞նչ զօրութեամբ և ի՞նչ համարձակութեամբ.—ուրան դի բարեկամութեան հոգին է բանկեցաւ սրտին մէջ, ալ մռիչ առաւ թշուառը. բարեկամութիւնը չունչ է ոստուածային ։

Բարեկամութիւնը հին և նոր դարուց զօրը եղած է. երբ բարեկամութիւնը վերնայ, ախեվերը կ'երկարատևի. բարեկամութիւնը աչխարհի ջահն է, ընկերութեանց ոգին. ուր որ բարեկամութիւն չըկայ՝ չըկայ հոն ընկերութիւն. ընկերութեան մը հիմը բարեկամութեան վրայ հաստատուած է ։ Աբրիչն առաջին մարդուն սրտին մէջ բանկցուց բարեկամութեան հուրը. նովաւ ծնաւ մարդկային ազգը, նովաւ աշակերտեան իրարու, նովաւ կազմեցան ընկերութիւնը, նովաւ ահեղաւ բազմացաւ մարդկութիւնը, վերջապէս նովաւ անհնարինները հնարաւոր սկսան ըլլան ։

Բարեկամութիւնը ամեն բարութեանց ու երջանկութեանց սեմն է. երբ կարես այդ արմատը, փայլուն

դործիք մը կը չաղայ ազբիւր առջև, մարդկութիւնը կը հեծէ, ինքզինքդ խա֊ ժամուժ ամբոխի մը մէջ կը գտնես. վերյու֊ անգամ մ՚ալ ազբդ, ահա կը տեսնես դիականոյ դէզ մը. մահկանա֊ յուն է այս որ սրախոզխող եղած է. տխուր ուժգակ մը, այս ալ աշխարհ է որ ի հիմանոյ կործանուած է . . . :

Բարեկամութիւնը սրտի կը խօսի. ով որ սիրա չ՚ունի՝ զուրկ է այս բարե֊ մասնութենէն, և ով որ բարեկամ չ՚ու֊ նի աշխարհի վրայ՝ թշուառ է. բարե֊ կամութիւնը թշուառին և հիւանդին միակ սփոփանքն է, անմեղ սրտերու անըմբռնելի կապը՝ զոր մահն իսկ չը դրնէ խզել, զի նոյա միութիւնը ան֊ քակտելի է. քանի որ մարդոց հոգին յաւիտենական է, բարեկամութիւնն ալ յաւէրժական ըլլալու է. Յաւիտենա֊ կանն է որ կընդերչնչէ բարեկամութեան հուրը մահկանացոյն սրտին խորը . . . :

Բարեկամութիւնը առիւծի կը վե֊ րածէ այն գինուորը որ մէկ կողմ քաշ֊ ուած կը նիրհէ. երբ բարեկամութեան ձայնը ականջին հնչէ, նման առիւծին Նեմիդեայ ի վեր կը վազէ, ահա պատե֊ րազմին տաք տեղն է, բիւրաւոր թըշ֊ նամիք իր սրոյն ճարակ կ՚ըլլան, և հայ֊ րենիք թշնամեայ բռնութենէն ազատ կը մնայ :

Ա֊քիլէս, մէկ քանի պատճառնե֊ րով՝ զայրացած Տրովադայի պատերազ֊ մին ժամանակ, պատերազմի երթալ չ՚ուզեր, և իրեն տեղն իր բարեկամը կը զրկէ. բայց երբ անոր մահուան դոյ֊ ժը ականջին կը հասնի՝ կը յուզուի, առիւծ կը կտրի Ա֊քիլէս, սուր ի ձեռին կը մռընչէ « բարեկամս » դոչելով. այն֊ չափ մարդոց արիւնը կը ծծէ, դարձեալ չը յագենար . . . ա՜հ, բարեկամութիւ֊ նըն անգին և անբաւատելի է. Ա֊քիլ֊ լէս զայդ իր սրտին հաստատեց :

Մ . Մանուկեան

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Հայրենեաց բարիք աւելի տաք են քան Բաբիլոնի վանքերը :
ԽԻԿԱՐ .

Մոդական բառ մ՚է այս . և կար֊ ծես եղեքարական ճգօղ վերութեամբ մինչեն կը ձգէ այն ամեն սրտերը՝ ո֊ րոնք բարոյական ընտիր դաստիարա֊ կութեամբ կրթուած՝ կը սիրեն խրեանց Հայրենիք կամ իրենց ծնած երկիր :

Եւ եթէ դժնդակ պատահարը այս֊ պիսի դաստիարակեալներ օտար երկնից օտար աստղերու տակ ապրելու վա֊ րեր են, թէպէտ թշուառութեանց մէջ յարածուի, և աչք յարտասուս, և դոդջիր անվհատ, սակայն այդ մոդական բառը և եթ չատ անգամ զանոնք մխիթարութեամբ կըսփոփէ :

Ինչպէս ընտանեկան կապակցու֊ թեանց մէջ միոյն վայրագ հեռաւո֊ րութեամբ անջատումը դառն է իրեն մինչեւ յ՚վերադարձ, որ բնական օրի֊ նաց է սպասման, սոյնպէսնակ և հայրե֊ նաղուրկ թշուառ պատրածի մը կարի դառնապղն և բնական օրինաց սպա֊ սման՝ զրկուիլ դժբաղդաբար Հայրենի֊ քէ, և զոյն լալ ու ափսոսալ :

Իսկ եթէ կը կարդանք և կը տես֊ նենք անձամբ որ մարդիկ չատ անգամ երջանիկ կ՚երեւակայեն զիրենք՝ անձ֊ նական անդորրութեամբ և կամ ընդ իրեարս խաղալ կենակցութեամբ, թէպէտ տարադիր իրենց ծնած վայրին կամ հարազատ երկրի մը ծոյնն, պատճառ իրենց անձնասիրութիւնն է, որ զՀայրենակիցս մոռնալով միայն ի֊ րենց անձնական դիւրութիւնը կըհոգան :

Անձնական օրինակը աւելի կ՚ուժէ քան հազարաւոր բարոյական խրատ֊ ներ . և մինչ Հայրենեաց սիրոյն քաղցրութեանը դեղեցիկ ապագայն չը°կըրնար ըլլալ հետագայ դէպքը, որ մինչեան հայրենի երկրին ընդարձակու֊ թեան ջերմ փափաքանօք տեղի տուն֊ ցած է :

Տէրտէր Պիդմալեան ընչաքաղց թագաւորին քոյրը, Դիդէ, իր եղբօրը դաստաւորելով՝ ամուսնոյն հարստութեամբը Սիդերկրական ծովին անդին Աֆրիկեի երկրին կարքեդոնը կը կանգնէ։

Կիւրենայիք կարքեդոնացւոց հետ ընդ երկար կը վիճեն երկրի սահմանները որոշմանը համար. և խնդրոյն երկարելէն վերջնական փոթի մը կըզգուին, և կ'որոշեն երկու կողմանէ երկերկու անձ սահմանեալ ժամու մը իրարու դէմ հանել, և ո՛ւր որ իրենց պատահին՝ հոն իրենց երկրին ճիշտ սահմանը համարիլ։

Կարքեդոնացւոց կողմէ Փիլեանք երկու եղբայրներ կը յաղթանակեն, սակայն որոշեալ ժամէն առաջ ելած ըլլալուելով՝ կըստիպուին միեւնոյն տեղը իրենց գերեզման ընելով ողջ ողջ թաղուիլ, որով ճշմարտութեանը կը վրայեն և իրենց հայրենի երկիրը մահու չափ եռանդեամբ կ'ընդարձակեն։

Տես ուրեմն թէ քանի՛ զրաւող ու հրապուրիչ է այն սէրը՝ որ Հայրենեաց համար է, և ինչ գիւցազնութիւն է անոնցը՝ որք մարմին ու կեանք կը մաշեն միմիայն նորա սիրոյն։

Ո՞վ չըսիրեր զիւր Հայրենիք կամ իր ծնած երկիր. — ով որ տխմար է.

Ո՞վ չըսիրեր զիւր Նախնիս. — ով՝ որ անզգայ է.

Վասն զի խելքէ պակասած է ով որ չը գիտեր թէ ինչ է Հայրենիք. թէ նախահարը ինչ քաղցր ու նուիրական յիշատակներ չ'են արթնցներ մարդկային թէ վախուկ և թէ անդամանդէ աւելի կարծր զգացմանց։

Սպարտայի մայրեր, որ հայրենասիրնեուս գեղեցիկ տիպար մը կըրնան լինել, Հայրենեաց վտանգ և նորա պատուոյն համար միայն կը ծնանէին, և անոր կենդանութեան ու ազատութեանը համար մեռնելու սկզբունքով կը կրթէին իրենց զաւակներ. և ով որ կը վերջնար այս սկզբունքէն, նորա մահը ցնծութիւն էր քան թախիծ։

Աստուածաշունչ զօրավար կ'ընտրուի Կարքեդոնացւոց՝ Հռովմայեցւոց դէմ պատերազմելու, վասն զի Կատոն կը զրգռէր զանոնք հիմնայատակ կործանելու զկարքեդոն, առանց որոյ Հռոմ չը պիտի հանդիստ առնու, կ'ըսէր, երբէք. ծանր էր Կարքեդոնացւոց թողուլ հայրենիք և տարագիր երթալ. ահա ան առենն էր որ մայրերը իրենց երկար մազեր՝ հայրենի երկրին սիրոյն աղեղներու լար կը չինեն։

Աբիսիրտ մայրերու արի զաւակները անձնատուր ըլլալու վատութենէ կը խրատէին. թշնամւոյն ձեռքը կենաց կը սոսկան. ծնած տեղերնին մեռնիլ կ'ուզեն՝ որ չը տեսնեն նորա աւերակները, Աստուբալի հետ Ասդրեպեայ մեհեանին մէջ կ'ապաստանին, պաշարը կը սպառի և մեհենին կրակ տալով իրենք դիրնիք կ'այրեն. զօրավարը Հռովմայեցւոց Սկիպիոնին գթութեանը կըզիջի. իսկ Աստուբալի կինը իր որդւոյը հետ բարձր տեղ մը ելնելով ամուսնոյն անարի վատութիւնը կը յանդիմանէ, զաւկընները կըսպաննէ և նոցա հետ ինքզինք կրակին մէջ կը նետէ։

Յարունակելի.

ՅՈՅՍ.

Դիմացս բլրոյն վրայ մենայեաց զեբեդեանաբար մը կայ անշուք ու ամայի. կանանչանայ գաշտն ու գետին, կը շառագնի ծովը ու երկինն, նա գետ նայնն է, նոյն քար անշարժ ու տխրին. մելամաղձոտութիւն բուրէ այդ քարէն. ինչ կայ ներսիդին. — ափ մը ածիւն. ինչ է դուրսիդին. — ցուրտ մարմար. անշնչութիւնն իր սարսռուտ պատանքովն հագուեցուցած է զայն. մեռելութիւն տիրէ հոն, բայց այդ մեռելութեան մէջ գետ բան մը կայ կենդանի. — ՅՈՅՍ։

Կան բաներ, որոց գաղտնիք մ'ըլլալը գիտնալովնիս հանդերձ, կը սիրենք անոնց վրայ մտածել և կը մտածենք ալ։ Ի՞նչ եղաւ այն էակը զոր օր մը քանի մը բարեկամներ դազաղի մը մէջ դրած բերին այդ յուրտ հողին յանձնելին, ու վրան ալ քար մը բարձրացուցին. ի՞նչ եղաւ այն. — չը գիտենք. Յուսոյ հարցնենք, այդ համայնիկ մտերմին, որ անշուշտ մէն մի մարդոյ, որ աչխարհէս բաժնվի հաւատ ի սիրտ, դերեզմանին վրայ Թափառի — դի ո՞վ կ'ըսէ Թէ սուտ են այն ժպիտները, որ չատ անգամ ոգեվար չրթներու վրայ վայրկին. – հարցնենք ի՞նչ կ'ըսէ. – բան մը չ'ըսեր, միայն մի մատն ի վեր վերցուցած երկինքը կը ցուցնէ, աչխարհէս անդին երկինքն ամեն բան կը նշանակէ, և այն որ դերեզմանին մէջ ջէն կ'անդրադառնայ, այն կրօնական վեհմտութիւն ու միանգամայն ահաւորութիւն մ'ալ ունի. հոն կը Թևածեն ամեն ոգիք՝ որ Յուսով մեկնեցան աչխարհէս, կանանչէ Թևեր ունին. պիտի Թռչին, եթէ վերին հրամանն ընդունին, ո՞ւր. — հոն ուր ամեն ոք, ուր և մենք Թռչիլ կը նկրտինք ամեն անգամ երբ Թօթափելով մարմնոյս այս կապերը՝հոգւոյ բարձունքներէն հեշտալի անծանօթի մը կը յառինք. այդ անծանօթը ամենէն վախագելի բանն է որու կրնանք միանալ աչխարհէ անդին։

Յո՛յս, դու պիտի գոցես աչերս երբ մեկնիմ այս աչխարհէն, և իմ հետս պիտի գաս մինչև ի յաւիտենականութիւն, և հոն պիտի ձգես զիս։

Մ. Իշխանեան

Ի ԿԻՆ ԱՆԿԵԱԼ

Ըղկին անկեալ ո՛հ մի ըլնաւ Թըշնամանէք.
Ի՞նչ բեռի տակ, գիտէք, ընկճի ոգին այն հէք.
Քանի՛ օրեր չէ մարտնչած նա դէմ քաղցուն՝
Երբ աղետից հողմ ըղնոցին անմեղութիւն
Շարժէր, սարսէր. ո՞վ չէ տեսած, ճեռամբ անզօր,
Յայն ընդ երկար նոցա կռուիլ և կալ յ'օրօր,
Նման ի ծայր ոստի վայելչող ցօղոյ հատին,
Յ'որում շողան նըշոյլք բեկբեկ ջինջ արեգին.
Ծառին հետ զայն ցնդի՛—Թրթռայ և ոգորի՛
Մինչչև անկեալ մարդրի՛տ, ապա տի՛ղմ զաղրալի։
Մեր և քոյդ է յանցանք, ո՛ ճոխ և քո ոսկւոյն.
Տկղին այն յինքեան դեռ կըրէ ցօղ զուտ պապըղուն,
Զայն ցօղ ջըրոյ ի բաց պարղել իւր փոչիէն
Եւ ի մարգրիտ փոխել իւր հին չըքոնճն ամեն՝
Բաւ է արիւնն, բաւ և սիրոյ մէկ ճառագայթ՝
Սպասէս ահա ամեն ինչ գայ ի ըլլս ի յայտ։ Վ. Է.

Յ. Պօճոնքեան

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փոթորիկ Ֆէվրիկայի անապատաց մէջ.

Արեւը կը սթօղի, որուհան առաջին թնդիւնները կը լսուին. կոկորդիլոսը խուլ մռնչմամբ կը պատասխանեն անոնց, ինչպէս կայծակ մը կը պատասխանէ ուրիշ կայծակի մը:

Ամպոց ահագին սիւն մը արեւելեան հիւսիսէն մինչեւ արեւելեան — հարաւ կ'երկարի. երկնից միացած մասը աղտոտ պղինձի մը գոյնն ունի, որ կէս մը թափանցիկ եւ չանթաթոյր է: Այնպատառ՝ խարուսիի լուսով մը լուսաւորեալ, փոթորիկը մեր գլխուն վրայ կախ ու պայթելու մօտ, ատոնք ի միասին մեծ ու չքեղ տեսարան մը կը ներկայացնեն:

Ահա փոթորիկը, որ անջուր ու անհողմ կրակէ հեղեղի մը կը նմանի, օդը ծծումբի բուրմամբ կը լեցնէ, բնութիւնը կարծես հրդեհի մը նշոյլով կը լուսաւորուի:

Անդադար ջրվէժները կը բացուին, քիչ ատենի մէջ անձրեւի կաթիլներ իւրարու կը յաջորդեն եւ ջուրի քօղ մը ամպերը երկրի հետ կը միացնէ:

... Յանկարծ փոթորիկները անտառին մէջ կրակ կը ձգեն, որք կ'ապրին մինչեւ որ գետի մը անդորը հրդեհը կասեցնէ. այս այրած անտառները լիճերու եւ ճահիճներու կը փոխուին:

Վայրենի բոթը, որոյ ճայնը որոտման եւ անձրեւի մէջէն կը լսեմք, փոթորկին վերջանալը կը ծանուցանէ մեզ: Հողմը ամպերը կը պատռէ, որք խարտեակեալ կը թռչին երկնից երեսը. անոնց եռեւէն կ'ընթանան որոտումնք ու վայրատակմունք, որք անոնց կողերուն յարած են. օդը կը սրսկէ եւ կը հնչէ, եւ այս ջրհեղեղէն ուրիշ բան չը մնար լայց եթէ չորս կամ հինգ ուղիներ, որք ծառերու տերեւներէն մարգարտանման կը թափիլ երեւին: Մեր ուղեկիցները եւ ճամբորդութեան պատճառները՝ մինչեւ ղեկին յենարանը ջրով լի մակոյկներու մէջ կը ծածանին: Շ. Կ. Լարիճեան

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷԻՑ.

Քրիստոնեայք՝ հեռու ապստամբութիւններ եւ յեղափոխութիւններ գըրգռելէ, այս երեք դարուս մէջ մատչնեան երբէք ընդդէմ կայսերայ նուիրուած համայն դատաստանութեանց մէջ, որչափ գէշ ու անգութ ալ ըլլային կայսերք եւ հալածանք: Միայն քրիստոնեայք չ'աշխատեցան Ներոնի, Դոմետիանոսի, Գոմոտի եւ Կարակալլայի ճեռքէն ազատիլ: Այս մարդիկն՝ այնչափ անիրաւութեանց եւ անգութ անգիտութեանց տակ ընկճեալ, իրենց պաշտպանութեանը համար բնաւ չը խորհեցան զէնք առնուլ, թէեւ Հռովմայեցւոց դէմ պատերազմող ազգաց մէջ էն բազմաթիւն էին: Եւ որ աւելին է, այնչափ քրիստոնեայ զինուորք, որովք լի էին Հռովմայեցւոց բանակները, լոկ իրենց իշխանին եւ իրենց գըլխաւորին հրամանին համեմատ զէնք կը շարժէին, և սուրբ Մաւրիտիոսի լեգէօնին պէս ամբողջ քրիստոնեայ լեգէօններ տեսնուած են, որոնք առանց ընդդիմութեան խողխողուելան, ի տես ըլլալու կ'ուզէին չարդուիլ քան թէ տեսած կամ տես կեսար ունեցած պարտաւորութենէն պակսիլ:

Դուն ուրեք ինքզինքնին պաշտպանելու եւ ընդդիմ իրենց եղած սոսկալի ամբաստանութեանց պատասխանելու համար բերան կը բանային: Գրեթէ դար մը անձայն տառապելեան ըստ օրինակի իրենց երկնաւոր տիրոջ, որ բան մը չը պատասխանեց իր դատաւորիչներուն, և զինքն անիրաւաբար դատողին անձնատուր եղաւ առանց ընդդիմութեան: Իրենց բարեգործութիւնք միայն իրենց վստահութիւն ու արդարացումնըն էին: Աղբիանոսի կայսրութեան ատեն մը-

ան այնչափ յարգելի և միանգամայն լուրջ ջատագովութիւններ դրել, որ ճշմարտութեան անկեղծ եռանդէ մը կը բղխէին։ Այս անյաղթելի համբերութեամբ՝ զոչխարհ Աւետարանին հպատակեցուցին։ Ֆ.

Մ. Եազըճեան

Նիդհէլ.

Երկրի վրայ Թախտաւանան կ'երթար. Աստուած հետիկը ըլլայ տարտախտ Նիդհէլին։

Ժողովրդոյ մէջէն անցայ, անոնք ինձ նայեցան, ես անոնց նայեցայ ու իրար չ'ճանչցանք. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։ Երբ իրիկուն ըլլալով հովիտ մը խորէն եղնող հիւղակի մը ծուխը կը տեսնէի, կ'ըսէի ինքնիրենս. երանի՛ անոր որ իրիկունը իրեններուն մէջ դառնալով ընտանի վառարանին չորբը կը նաստի. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Ո՞ւր կ'երթան այս մրրկին հալածուած ամպերը. անոնց սէկս մրրիկը դիս ալ կը հալածէ, ո՞վ գիտէ ուր. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Այս ծառերը գեղեցիկ են և այս ծաղիկնք գեղանի, բայց անոնք իմ հայրենեաց ծառեր չ'են և ոչ իմ հայրենեաց ծաղիկնք, վասն զի ինձ խօսք մը չ'են ըսեր. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Այս վտակը յուշիկ կը վազէ դաշտին մէջէն, բայց իր մրմունջն իմ սրտիս ղայրթեան լսած մրմունջ չ'է, վասն զի հոգւոյս մէջ յիշատակ մը չ'զարթուցաներ. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Այս տաղերը քաղցր են, այլ ա՜նոնց աղգած տխրութիւնք և բերկրանք իմ տխրութիւններ և բերկրանք չ'են. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Հարցին ինձ «ի՞նչու կու լաս» և երբ պատճառն ըսի՝ սէկ չ'լսեցաւ. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Ծերունիներ տեսայ մանուկներէ չրջապատուած, ինչպէս ձիթենին իր բողբոջներէն. բայց այս ծերունիներէն սէկն ալ զիս իր որդին չ'կոչեց և այս մանուկներէն և ոչ սէկ ալ ինծի «եղբայր» չ'ըսաւ. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Ծորտի օրիորդներ տեսայ որոնք առաւօտի սիրքին պէս անուշ ժպիտով մը իրենց նշանածներուն կը ժպտէին. բայց անոնցմէ սէկն ալ ինձ չ'ժպտեցաւ. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Տեսայ երիտասարդներ որոնք կուրծք կուրծքի սղնգելով կարծես երկու կեանք մէկ ընել կ'ուզէին. բայց անոնցմէ մէկը ալ ձեռքս չ'սեղմեց. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Մինակ հայրենիքի մէջ բարեկամ, ամուսին, հայր, և եղբայր ունինք. Նիդհէլը ամեն տեղ միևնակ է։

Չեզ Նիդհէլ, մի՛ ալ հեծեր, ամենքը ալ քեզպէս յաքսոր կան, ամենքն ալ հայր, եղբայր, ամուսին, բարեկամ՝ մկմկկու անցնիլ ու անհետիլը կը տեսնեն։ Ի զուր մարդ հայրենիքը աշխարհի վրայ կը փնտռէ, հայրենիքն հոս չ'է, և մեր հայրենիք ըսածն ուրիշ բան չ'է բայց եթէ մէկ դիշերուան օթևան։

Թախտաւանան կ'երթար երկրի վրայ. Աստուած հետիկը ըլլայ խեղճուկ Նիդհէլին։ Լ.

Պ. Չէմիրճիպաշեան

ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ ՀՈԳՒՈՑ

Ողջոյն քեզ, ո՛վ Մահ, աղատարար երկնային, դու հմայ երբէք այն ապերասպ տեսլեան տակ՝ չ'ես երեւիր ինձ՝ 'զոր ընդ երկար արհաւիրք և սարսափ քեզ տուին. ալ ևս քու բազուկդ աւերածու սրով սպառազինեալ, ճակատդ անագորոյն, աչքդ նենգաւոր չ'է. բարեգութն Աստուած 'զքեզ վիշտացելոց օգնականութեան կը վաթէ. ա՛լ ևս չ'ես ոչնչացուներ, այլ կը վերա-

կես : Երկնայի՛ն պատգամաւոր , քու ձեռքդ աստուածային ջահ մը կը կրէ : Երբոր աչքերս օրհնան լոյսն վաստակարեկ կը գոյվին , դու կուգաս արտասուանունքս ողողել ուելի ջինջ լուսով . և յոյսը , որ դերեզմանի մը վրայ կ'ելբաղէ քեզի մօտ , ուելի դեղածիծաղ աչխարհ մը ինձ կը բանայ՝ հաւատոյ վրայ յեցեալ : Եկ ուրեմն , Ե՛կ մարմ նեղէն չզթայս խզելու , Ե՛կ , բայ բանտը , Ե՛կ թեւոյդ թօիչները ինձ փոխատալ . Ի՞նչու կը յապաղիս , երեւի ինձ սրսկես դի դէպ այն անծանօթ էակին խոյանամ , որ սիրզս ու վախճանս է :

Ո՞վ դիս անկէ անջատեց , ո՞վ եմ և ի՞նչ պէտք է որ լինիմ , կը մեռնիմ և չըգիտեմ թէ ինչէ ծնիլ : Դու , ՚զըր ի զուր կը հարցափորձեմ , ասպընջական , հոգիդ անծանօթ , հոգեւարեալս առաջ ո՞ր երկինքը կը բնակիլը : Ո՞ր զբօսութիւնը զբեղ այս դիւրաբեկ երկիրը ձգեց , ո՞ր ճեռք ըղբեղ քու կաւեղէն բանտիդ մէջ ամրախակեց , որպիսի՞ զարմանահրաշ յոգիս և զաղտնի ներդործութեամբ մարմինն առ քեզ կը ձգի և դու առ մարմին : Ո՞ր օր նիւթը հոգիէն պիտի անջատի , ո՞րպիսի նոր արբանեակ համար երկիրը պիտի թողուս . արդե՞օք ամեն բան մոռցար , դերեզմանէ անդի՞ն ալ կ'երթաս վերածնել ի նոր մոռացութեան և կամ նմանօրինակ կեանք մը սկսիլ , և կամ Աստուծոյ ծոցոյն մէջ , որ զուգէ տղրնդրուդ է ու հայրենիդդ , մահկանացու կապանքներէդ յաւէտ ազատ՝ ապա կ'երթաս վայելել վերջապէս յաւէրժական իրաւունքներդ :

Այո՛ , ասի իմ յոյսս է , ո՛վ կենաչըս կէսը . և նոյն յուսով հոգիս կաղօղ եղաւ քու հրապուրիչ դիմագդ վըրայ տեսնել գարնան վայրըն գոյնեղրան թարչամիլը . և անով է որ երիտասարդութեան առեն սրտամուխ սըրտէն զարնված , մեռած ժամանակս դէմքիս վրայ ժպիտ սիրտ տեսնես . անով՝ մեր վերջին հրաժեշտի առեն՝ ուրախութեան արտասուք քու վերջին ակնարկիդ առջև աչացս մէջ պիտի փայլին : « Անոտի՛ յոյս , դոչէց Եպիկուրոս խմբեակը և նա՝ որոյ ձեռքը րընութիւնը անդամատելով , ուղեղին մէկ նոր անկեանը մէջ՝ մտայ գօսանալը և նիւթոյն խորհիլը կը տեսնէ : Այնի՛տ , կ'ըսեն , դու որ գոռոզութեամբ եղծեալ ես , րոլորտիդդ նայէ . ամեն բան կըտկտի և կ'եղծանի , ամեն բան իւր վախճանին կը դիմէ , և ամեն բան մեռնելու համար կը ծնանի . դեղնացդոյն մարդերուս մէջ ծաղկին թարչամելը կը տեսնես և անտառաց բարձրաբերձ մայրին՝ որ տարիներու բեռէն ընկճեալ դիտատապատ կ'լինայ խոտերու ներքև . և կը տեսնես որ ծոմն խակ կը ցամքի իր չորացեալ վոսին մէջ , երկինք խակ կը դեղնին , աստղն , այսինքն արեգակը , որոյ ծնունդը ժամանակը ծածկած է , մեզ նման իւր կործանմանը կը դիմէ և մահկանացուք ամպի երկնից մէջ խուճապելով օր մը ՚զայն վճռաբեր պիտի եղնեն և ՚զայն չը պիտի տեսնեն . համօրէն բնութեան մէջ քու րոլորտիդդ անբաւ դիւրեր կը տեսնես , որը վոշի վոշխի վրայ կը դիմեն և ժամանակը իւր մէկ քայլովը քու հպարտութիւնդ կորակոր կ'ընէ , և ահա իւր բոլոր արգասեաց դաշտին մէջ կը վոխադրի :

Մարդը միայն , այն մահկանացու մարդը , ո՛վ վասն յիմարութեան , այս չիրիմս ծոցին մէջ միւսանգամ իւր կեանքը գտնել կը կարծէ և մրրիկով մը յոչնչութիւն վարվելով և ժամանակն ընկճեալ՝ յաւէրժութիւն կ'երազէ :» Ուրիշ մը պիտի պատասխանէ քեզ . ո՛վ աչխարհի խմաստունները . թողէք ինձ մելորուս , կը սիրեմ զայն . պէտք է որ յուսամ , մեր անղօր միտքերը կը խառնին և կը յուղին : Այո՛ , իրաւունքը կը ըսէ , այլ բնազդումը թո՛ղ պատասխան տայ քեզ : Խակ ես ինձնին՝ երբ երկնային դաշտին մէջ աստեղայ իրենց չաւղէն խատարիլը և իրարու բաղխելը տեսնեմ , երբ երկրի մըընչելը և խորտակիլը լսեմ , և թռչուններ և կան ու անոյն գնդոյն յաւիտենական

դիշերոյ դաչտոյ մէջ կորնչիլը տես-
նեմ՝ որեզակին հեռու ծվծվալով և
ըլլով մարդուն կործանումը , և երբ ,
այս աղետալի տեսարանին իբր յետին
վկայ , չրջապատեալ քառակ , մահուա-
նէ և աղջամըղջէ , միայնակ կանգնուն
կենամ աներկիւղ , ո՛վ անխռովելի և
բարի Հակ , քեզի՛ կը վստահիմ դար-
ձեալ , և յաւիտենական արշալուսոյ
վերադարձին վստահ՝ կործանեալ աշ-
խարհայ վրայ տակաւին քե՛զ կ՚ըսպա-
սեմ : Լ . Ա . Քոթքճեան

ԵՂԵՐԳ

ՓՈՔՐԻԿ ՍԱՎՈՑՑԻՆ

ՆՈՒԱԳ ԵՐԲՈՐԴ

ԴԱՐՁ .

Որչափ չըքնա՛ղ տեսարաններ կ՚ընծայէ մեզ
Ամրան արփին՝ որ հըրաշառ կը շողշողայ
Ամլեան լերանց տառնակուտակ սարին վըրայ :
Քանի՛ չըքեղ են զովասուն ձորերու մէջ
Կանաչ խոտեր , վըճիտ ջուրեր և նոր ծաղկունք :
Երջանի՛կ նա՝ որ կարէ ապաւ հոս ընդ երկար .
Երջանի՛կ նա՝ որ յետ գնալոյ՝ վերադառնայ :
Ամրան ատեն այդ թափառող ճամբորդն ո՞վ է ,
Գաւազնիկ ի ձեռս և առանձին՝ ձորին հեռուն :
Թեղմուկ սրզայ մ՚է , և քայլէ ընդ այն ուղի՝
Որ Ֆրանսայէն ի Սալոյա կ՚առաջնորդէ :
Խակոյն բլրին նեղ ճամբէն վեր կը վազվզէ .
Կիրակնօրեայ մաքուր ձորձը հագած է նա ,
Եւ չըմբրոյին մէջ ըսպիտակ սպասուած՝
Պահած է հայն այն չորաբեկ՝ մօրը համար :
Վերջին ընթացքն լո՞ւնչու այդչափ կ՚ուռճապարէ .
Չի խեղճ մանուկն իջնել ճեպէ բըլըրակէն ,
Դադար չ՚առնու՝ մինչև տեսնէ գիւղն հայրենի :
Ահա՛ւասիկ . . . գիւղն այնպէս է ինչպէս թողուց .
Ահա՛ անտառք , սահող առուակն այն կարկաջուն :
Ա՛ւ չը յիշեր թէ քայլած է տասն օր անդուլ :
Գի՛ւղն է հասած , ուրախ զըւարթ նոյն չորս կողմ . . .
Ի՞նչ կը տեսնէ . չիք ըսպասող . հիւղն է վաղուա՛ծ :
Թանձըր մուխ մը կ՚ելնէ տանեայ վերևէն :
Մանկիկն ի չիրթ՝ գոչէ . « բայլ՛ը , ե՛ս եմ , բայլ՛ը » :
Բայլն դընդակ , եմուտ մանկիկ , սըպասաւ առ մայրն՝
Որ հիւանդոտ՝ կրակարանին մօտիկ նըստած ,
Ելաւ կիսով , բայաւ թևերըն դողդոջուն ,
« Դո՞ւ ես , որդեա՛կ » գոչեց ի ձայն ոգեյոյզ :
Տըղեկն արտասու թափէր ի գիրկ սիրելի մօրն :

« Աւա՛ղ, որդեա՛կ, Աստուած ցաւեր տըւաւ ինձ,
Եւ մէկ քանի օր առաջ լոր տըւի քեզ.
Չի առանց քեզ տեսնելու՝ չ'ուզեմ մեռնիլ » :
Այլ մուրացկին յարեց. « հեռու էիր ղաւկէդ,
Բայց նա ահա վերադարձաւ. մըխիթարուինք,
Ուրախ ապրինք, մայրիկս անոյշ. ես մեծցած եմ,
Ըստակ ունինք երկար տեսեն զոհ ապրելու » :
Եւ մօր վիզին ձեռները վար առնելով՝
Թափեց ի գոգ նորա 'զոր ինչ բերած էր,
Երեք արծաթին ու նըկանակն այն սեւուկ :
Գրկախառներ մայրն ըզնովաւ. հաղիւ չընչէր.
Եւ կը յառէր արտասուալիուրմ իւր աչերով՝
Յամանակէն հինցած սեւցած կաղնի խաչին,
Որ իւր առջեւ կախուած՝ սիրտիանք կուտար ու յոյս.
« Գիտեմ, Աստուածն այն պահապան ինձ պէս խեղճ մարդ
Յօրնամ տարաւ, պաշտպանեց քեզ, սիրուն մանկիկ :
Ինքն էր որ զիս մըխիթարէր երբ յուսահատ՝
Կը կոչէի 'զիմ հէգ որդին այնչափ հեռուէն :
Նոյն ինքն է, Տէրըն հիւղակայ, որ մեր յ'աղերս
Փըրկէ 'զորդիս քաղցէ և դառըն ցըրտէ :
Որքան խնամեինք մեր ոչխարներ՝ գոյլերըն միւս
Ձանոնք լափեն. խակ մեր որդիք մեկնին միայնակ,
Ի'անդրէն դառնան իրենց մօր տուն զըւարթութեամբ :
Դո՛ւ, որդեա՛կ իմ, պիտի ինա՞ս ինձ այլ ևս հըլու.
Տըկարանդամ մայրդ է կարօտ նըպաստներու.
Ո՛հ, չ'ես գիտեր, առանց քեզի ալի՝ մեռնիլ » :
Մանուկն յուզուած այս ճառէն, ձեռներն ի մի՝
Ծունըր իջաւ մօրըն առջեւ, ու մըրմընջեց.
« Բարին Աստուած երկայն օրեր տայ քեզ, մայրիկ » : Ս. Կ.

Ա. Արթինօֆ

ԲԱՆՏԸ

Տղաքնե՛ր, գիտէք ի՞նչ է բանտը :

Կայ մեծ տուն մը՝ բոլոր երկաթէ վանդակներով պատած, երկաթէ դուռներով և երկաթէ նիգերով : Տանը բոլորտիքը պէն ի ձեռին պահապաններ կան, ժիր պահապաններ՝ հրացան ի յ'ուս :

Այս տանը մէջ կը հրեն, կը նետեն զանիկայ՝ զոր արդարութիւնը դատապարտած է. զայն յափշտակիչը՝ որ գողութիւն ըրած է, այն զայրացկոտ մարդը՝ որ արիւնհեղութիւն ըրած է, ամբարիշտը՝ որ բարքերը թէնամանած է :

Ներս մտած ատեննին՝ ձայն մը կայ որ կ'ըսէ. երեք տարի, հինգ տարի, վեց տարի, տասը տարի :

Մարդ մը կայ՝ որ գրքի մը վրայ կը գրէ. երեք տարի, հինգ տարի, վեց տարի, տասը տարի. իրենց վիճակին և դատապարտութեան վճիռն է ասիկ :

Եւ իրենց այնպէս կը թուի թէ այս ձայնը ամեն վայրկեան իրենց ականջը կը թնդացնէ. երեք տարի, հինգ տարի, վեց տարի, տասը տարի :

Այս երկաթէ դուռները ալ ամենևին իրենց համար չ'են բացուիր. աւասիկ աշխատիմ գրկուած, իրենց ամենասիրելի ծնողքին հեռու, բաժնուած ազատ մարդիկներէ՝ որոնք կ'երթան

կուգան ուր որ ուզեն, տօներէ և ուրբաթօթենէ դուրս... լրենց գլուխն վրայ երկինք կամ բանտին տանիք, լրենց ոտից տակ երկիր, լրենց բոլորտիքը նիգեր ու պարխասներ. աւասիկ ամեն բան...

Ո՜հ, քանի դառն մտածմանց մէջ ընկղմած է այն մարդը՝ որ կ'ըսէ. «կըրնայ հաւեսս և ղօն, ոտքատ և ուրախ ըլլալ, իմ բարեկամներուս մէջ ապրիլ. բնութիւնը իմ առջև պիտի ժպտէր, և չը պիտի լսէի երկաթներու, նիգերու և բանտիներու չառաչիւնը:»

Եսքը՝ բանտապանին ձայնը կ'արձագանգէ. Պշիատէ՛, պշիատէ՛... և երբ պշխատին՝ ձայնը դարձեալ կ'արձագանգէ. Պշիատէ՛, պշիատէ՛. և երբ յոգնին վաստակաբեկ՝ ձայնը կ'ըսէ. ՔՆաց՛կր:

Աւասիկ անոնց կեանքը. և երբ ուժամեմ և ընկճեալ են, երբ վիշտը անոնց հոգւոյն խորերը մտնեն, կը կարդան այն մատեանին մէջ՝ որ դրան առջև է. երեք տարի, հինգ տարի, վեց տարի, տասը տարի: Տ.

Թ. Պրպահեան

ՄԵՀ ՍՈԿՐԱՏԻՑ.

(Տես թիւ 11.)

Սոկրատ՝ ոյոյ ճակտին վրա հանդարտութիւնն ու ամրիծ պարզութիւնը կը ժպտէր և որուն աչոյ մէջ յոյսը կը ճառագայթէր, նշան մ'ըրաւ իր բարեկամոյ որ նստին: Այս համր նշանին ամենքն ալ ի միասին հնազանդեցան, ու լռութիւն Սոկրատոյ անկողնոյն եզերքը բազմեցան:

Սիմիաս վերարկուովը իր աչքերը կը ծածկէր. Կրիտոն խոհուն նայուածքով ղերկինս կը հարցանէր. Կերկս մեծամեծոտ ճակատն յերկիր ստոր կը խոնարհէր: Անաքսագորաս հեղնական ժպիտով կտրծես թէ խմաստասիրին երջանիկ ճակատագրին նախանձելով կը ծիծաղէր բոլորին և կ'երկրպագէր մահուան վրա: Մետասանից սպասաւորն ալ բաղուկները յիրեարս կցած մերթ ընդ մերթ կասկածանաց ու գորովանոյ մէջ ալծուած՝ «ի՞նչ բանի կը ծառայէ իր առաքինութիւնը» կը մրմնջէր:

Բայց Փէտոն աւելի բարեկամին քան թէ խմաստոյ մը վրա ցաւած՝ հրբեշտակային խիտ մազերուն ներքև իր գեղեցիկ գէմքը կը ծածկէր. սգաբոյր անկողնոյն քովիքը իգուձս իջեալ թաղծադին՝ հլու սրդոյ մը նման իր վարժապետին ոտքերուն կը խոնարհէր, և քօղածածուկ աչերն պաշտելի բարեկամին վրա կը յառէր. կ'ամաչէր արտասուելու, բայց տակաւին կ'արտասուէր հեկեկալը:

— Բայց և այնպէս երկրային վիշտն երբէք չէր կրցած այլայլել խմաստոյն դէմքն. իր աչոյ սևեռեալ ակնարկիւք կարծես մեր տեսութեան սահմանէն անդին բան մը կը կարդային. իր հրրեշտներն՝ այդ վերա չնորհալի ժպիտ մը կը հանդչէր, արդէն կվառայ պատրաստ էր խօսելու, լսելիքներն իր աներևոյթ բարեկամին ունկնդիր էին. իր մազերը, ղորս աչնան հովիկ մը թեւ թեւ կը ծածանէր, գլուխն վրա սգանարօտ պսակ մը կը յօրինէին, և մերթ ընդ մերթ առաւօտեան օդոյ հեղաչունչ թևիկներէն ծիծաղելով իր ճակտին վրա արծաթ ճաճանչներ կը սփռէին: Բայց այս ճակտին մէջէն՝ այդ վերա հզին նկարուած է, իւր վեհմտութիւնը կը ճառագայթէ: Ինչպէս առկայծմամբն դեռ ընդ աղօտ նշմարուղ չէ չերամերձ լապտերը ճիւնվարդիկ կուճին կամ թափանցիկ արտրին մէջէն իր նուազեալ կայծերը խորանին վրա սփռելով կը վայելեցնէ ու կը դուռնաւոր զանոնք ճաճանչազեղ յոլոյմամբ:

Ինչպէս ակնարկիւք ծովուն վրա օդահերձ սահող առագաստը կը դիտեն, նոյնպէս Սոկրատոյ բարեկամոյ անձկոտ նայուածքներն ալ անոր վերհզիր

ճակտին յառած՝ չունչերնին իրենց կո-
կորդին մէջ կէս մ՚ հեղձուցած՝ անդը-
թիւր եւ ուշասոդ կը դիտէին նորա դէմ-
նահակ աչքերը։

Վերջի անգամն էր որ զանի կը դի-
տէին. վերջին անգամն էր որ նորա
ձայնը պիտի լսէին։ Ինչպէս ծխան
սէեակին ելոզայ ճախրուն չդունչին՝
նոյնպէս անոնց ոդին ալ անձկայրեայ՝
Սակրատայ լռութեան կը սպասէր. վեր-
ջապէս երկնադեղեր ակնարկիրը լոյ-
նարհեցուց եւ ուրիշ անգամուան պէս
ժպտեցաւ ու լռութիւն սկսեց.

«Ինչո՞ւ կ՚արտասուէք, բարեկամ-
ներ. դուք կ՚արտասուէք, երբ հոգիս,
քրմանոյշին բուրուվառած նուիրական
կնդրուկին նման, մարմնոյն անարդ բե-
ռըն յանձնէն ի սպառ իբայ. քեցած
կ՚երկնաթեւէ ի դիրկ աստուածոյ սլանա-
լու. կ՚երկնաթեւէ, արբազան հոգեհիայ-
մանոյ մէջ, ողջունելով այս նուիրական
օրը, զոր Թերևս ընդ աղօս նըշմարած
էր, ճչմարտութիւնը վինտուելու, տես-
նելու, ու հանդչելու համար։

Ինչո՞ւ համար կ՚ապրինք, ո՞չ սուղ-
քէն մեռնելու համար. ինչո՞ւ արդարու-
թեան համար չարչարուիլը լինչ սիրե-
լի եղաւ, ինչո՞ւ համար կեանք կոչ-
ուած այս մահուան մէջ հոգիս իր ան-
դոսնելի հակամիտանոյ թեւե դերի՝ բայց
նոյա դէմ միշտ դիմամարտ՝ զգայա-
բանքներուն հանդերձ կռուելուս։ Ա-
ռանց մահուան առաքինութիւնն լինչ
պիտի ըլլայ. մահն է այն մարտին մըր-
ցանակն՝ այն երկնուղերձ պսակը՝ զոր
ի կէտն պսակմարտ սուրբ դատաւոր
մը մեզ կը պարգևէ։ Արդարդայ ձայ-
նը կը լսեմ այսօր, որ դիս ասե լինքն
կը կոչէ. բարեկամք, օրհնենք այդ ձայ-
նը։ Կենսայս մնայեալ օրերու հետ
մրցելով կրնայի երկնահրաւէր հրամա-
նըն երկիցս կրկնել տալ լինձ, բայց
աստուածք ալ չեն ուզեր անոնց ըն-
թացքն երկարել, դիս իրենց կը կոչեն,
հոս դերեզման մը նման պէտք է իրենց
դիմեմ. եւ դո՛ք, բարեկամք, եթէ դիս
կը սիրէք, ամենաչքեղ տօներու հան-
դիսականայ նման ձեր դիմոյ վերեւ
ծաղիկ ու կնդրուկ յանեցէք, բանալին
որմերն ի վար արդպղիր նուէր մ՚ատ-
կախեցէք։ Կանաչածաղիկ նաթօռնե-
րով ճակատը սեղմող երիտասարդ հրե-
սայ մը նման՝ զոր խուռն ամբոխ մը՝
նուիրական ծաղկունքներ սիրելով
հարանատան սեամին վրա՝ լոգարանէն
յետոյ հարսանեկան առագաստը կ՚ա-
ռաջնորդեն, դուք ալ հիմայ ձեռքէս
բռնած առէք տարէք դիս ի դիրկ մա-
հուն։ Ի՞նչ է ուրեմն մեռնիլն. ոչ այլ
ինչ բայց եթէ լռել այն անարդ կա-
սը, խլել հոգւոյն մարմնոյ հետ ունե-
ցած ամուսնական միութիւնը, վերջա-
պէս անարդ ու տաղտկալի բեռան մը
ի գուբ մահուն թաւալումը։

Մեռնիլը, բարեկամներ, մեռնիլ չէ,
վախնալ մ՚է. քանի որ մարդ դինքը
պարտաւորող մարմնոյն տակ ընկճեալ
կ՚տալրի, սրտմաչուքով մը դէպի ճըշ-
մարիտ բարին կը ճգտի, իր դճուճ
պիտոյքները դինքն ընթացքին մէջ կը
կասեցնեն, որ յետոյ դեղեցիկ քայ-
լով մը կամ հետամուտ կ՚ըլլայ ճչմար-
տութեան կամ կը կորնչնէ զայն։
Բայց նա՝ որ իր բազմայոյծ վախճա-
նին հասնելով յաւիտենական կենսոյ
արուեստին ճաճանչումը կը տեսնայ,
երեկոյեան ճառագայթի մը նման յամ-
պեր բարձրանալով, ամպերէն ալ վեր
ի ծոյ աստուածոյ կ՚ամփոփի, ուր յա-
դուդ ուժգներով անմահութեան արբե-
ցուցիչ նեկտարն ըմպելով մահուան
օրէն սկսիլ կը պիտի։

Սակայն մեռնիլը վշտակիրիլ, տան-
ջանիլ մ՚է, եւ վիշտը, տանջանքն ալ
չարիք մ՚է. — բարեկամք, մենք ինչ
դիտենք մահուան վրա. եւ երբ սպէ-
տալի վայրկեանն՝ արեամբ նուիրագոր-
ծուած մեծ ողջակիզի մը նման՝ մեռած
մարմնոյն համար հակիրճ տաղտապանք
մը պիտի ըլլայ, ուրեմն ամեն չարիք
ամբողջ բարիք մը յառաջ կը բերէ։

Ձմեռան կը յաջորդէ ամառը. դի-

չերուան կը յաջորդէ ըսյս : Աստուած ինքն յերիւրեց այս անծայր չղթան . մեր կեանքն իր խանձարուրն վչտայ մէջ քակեց . և այս երջանիկ մահը , վերափոխումը՝ յորմէ կը զարհուրին որ կարամիտք , ո՛չ այլ ինչ է , բայց եթէ անմահութեան դէպի ծնեալութիւն մը :

Սակայն ո՛ կարէ չափել մահուան անդունդն : Աստուածք իրենց մասն անոր դերագոյն եղերայց վրա ղրեր են : Ո՛ գիտէ թէ ոդին ստոյգ յաւո՛ք թէ հաճոյքով կ'ինչայ իր ձեռայ մէջ : Ես՝ որ դեռ կենդանի եմ՝ չեմ գիտեր. բայց կը մտածեմ որ այս լուսեան խորունկին մէջ խորհուրդ մը կայ , որոյ քաղցրութիւնը մահուան աղօտ վարագոյրին տակ ծածկած են բարերար աստուածք . ինչպէս սէրն իր աստուածային ղէնքերով մեր սիրտը խոցած տեսեր , արտասուաց տակ բերկրանք մը կը պահէ : »

Թերահաւատ Կէրէան այս խօսքին վրա խնդաց : — *Հիմայ ժպտելուդ պատճառը պիտի հասկնամ* , ըսաւ Սոկրատ , ու չարունակեց :

Յարունակելի .

Աշատութիւնք Թաղիական Եկեղեցւոյ .

(Տես թիւ 12.)

Մերսէեան ցեղի Թադէոսորք իրենք կուտային եպիսկոպոսութիւնքն ու քահանայութիւնքը : 742 ին Քարլոման Մայէնի արքեպիսկոպոս ըրաւ ղՊօնիֆաս , զոր Պելինտ սրբագործեց երանտադիսութեան համար : Կան շատ մը իշխանական յիշատակարանք , որք կը ցուցնեն Թադէոսոյ այս մասին ունեցած իրաւասութիւնը : Աչքէս , միշտ երկրին զվաստրէն կախումն ունէին : Օտար եպիսկոպոսի գործակցութիւն վտանգաւոր կը Թուէր և այսպիսի եպիսկոպոսի յիշխանութիւն կոչիլը միշտ վտանգաւորագոյն յանիշտակութիւն համարեալ է , որ և երբեմն քաղաքական պատերազմի ծնունդ տուած է : Որովհետեւ Թադէոսորք կը սահմանէին եպիսկոպոսութիւնք՝ ասպա ուրեմն և կամիկ կիրառութեան առանձնաշնորհութիւնը պահպանելն ալ իրաւացի է , ինչպէս նաև՝ վախճանեալ եպիսկոպոսի մը մինչեւ յաջորդ ընտրելու ժամանակ անցած կարճ միջոցին չահերն ընդունիլը : Երրորդ կէտին ժամանակ Թադէին հետ միացեալ քաղաքաց չատ մը եպիսկոպոսք չ'ուզեցին ճանչնալ զայս իրաւունք և մանաւանդ տիար տանուտեարք չը կրցին պաշտպանել : Պապերը կուսակից եղան եպիսկոպոսաց՝ որով այս պահանջումները մերժութեամբ չրջապատեալ մնացին : Հանրի Դ . ի ժամանակ (1608) խորհրդարանը հրատարակեց Թէ արքունի տուրքը բոլոր տէրութեան մէջ ի գործ պիտի վարի , կղերը տրտնջեց , և Թագաւորը , որ կ'ակնածէր եպիսկոպոսներէ և Հռոմէն , իր խորհրդին Թողուց զայն և անվոյթ գտաւ որոշելու մասին :

Ռիշլիէօ և Մազարէն ծիրանաւորը չատ վէմներ հանել տուին , որովք ազատ կոչուած եպիսկոպոսը պիտի յուսնէին իրենց տիտղոսներ :

Աչենայն ինչ անորոշ մնաց մինչեւ 1673 , յորում Թագաւորը չ'էր համոզեալ՝ անդր — լուարեան Թեմերու գահոյից գատարկութեան չահերը տալ :

Վերջապէս 1673 ին Սեպտեմբեր տ'Ա. լիկը ղեւանադպիրը հրովարտակ մը կընքեց՝ որով տէրութեան ամեն եպիսկոպոսութիւնք արքունի տրոյ հպատակեալ կ'ելլէին : Երկու եպիսկոպոսք , որք դժխտարար ադդին էն առաքինի մարդիկն էին , յամառութեամբ չը հպատակեցան . մին էր Բալէյոն , եպիսկոպոս Աէթի , միւսը Գոտէ , եպիսկոպոս Բամիէ : Սորա զառաջինն հաւանական փաստերով ընդդիմացան հրովարտակին , բայց զբաւարարգոյն փաստիւք հերքեցան իրենց փաստեր :

Երբ լուսաւորեալ մարդիկ ընդ երկար կը վիճեն խնդրոյ մը վրայ՝ անպատճառ կէտ մը կայ որ կ'ապրելու նորա լուծումը, և այս՝ խնդրոյն չլուսաբանեալ կէտն է. այսպէս և սոյն խնդիրը խիստ մթին էր, բայց յայտնի բան է թէ ոչ կրօնք և ոչ օրէնք կարող են արգիլել թագաւոր մը որպէս զի ամեն թեմերու մէջ գործադրածը երկու թեմերու մէջ չը գործադրէ: Սակայն երկու եպիսկոպոսք կամակոր մնային, ոչ մին և ոչ միւսը հաւատարմութեան երդումն ըրին՝ և թագաւորը իրաւացի կը գտնէր զինքն՝ եկեղեցւոյ կանոնիկոսութեանց վրայ հոգ ունենալուն համար:

Նոյն երկու եպիսկոպոսք բանադրեցին զհոգւաւոյս արքունի տոյց: Երկուքն իսկ կասկածեալ էին թէ Յանսենեան աղանդոյն յարած են: Իննովկենտիոս Ժ. հակառակ էր անոնց. բայց երբ նոքա թագաւորին 'պահանջմանց ընդդէմ կանդնեցան՝ Իննովկենտիոս Ժ.Ա. միացաւ նոցա: Այս պապը, որ եպիսկոպոսաց նման առարկի և յամառ էր, բոլորովին անոնց կողակից եղաւ:

Թագաւորը դէմ եղաւ պառաջինն սոյն եպիսկոպոսաց դէմառոր պաշտօնեայքն ազատելով: Աւելի ղժուար եր եւ թեւեայաւ քան զայն մարդիկ որք սրբութեամբ կը պարծէին: Խաղաղութեամբ մեռաւ Ալէքի եպիսկոպոսը, որոյ խորին ծերութիւնը կը յարդէին միչտ: Բամիէի եպիսկոպոսը առանձին մնայ, բայց երբէք չը դրդուեցաւ: Կրկնեց իր բանադրանքը և հաստատ մնայ հաւատարմութեան երդումը չընելու որոշմանը մէջ, համոզուելով որ սոյն երդմամբ եկեղեցին միաբանութեան պիտի հպատակեցնէ: Թագաւորն ճանչնայ դիր ստոյգած: Պապն ու Յանսենեանք զայն տուժեցին: Զրկեցաւ յիր եկամտից և վաճառեցաւ 1680 ին, համոզեալ թէ աստուածային խնդիրը պաշտպանեց թագաւորին դէմ: Իր մահը վախճան չը տուաւ մինչեւ, բանդի երբ թագաւորէն յիշխանութիւն կոչեալ կանոնիկոսք իշխանութիւնն ձեռք բերելու գնացին՝ արտաքսեցան յեկեղեցւոյ և բանադրեցան այն կրօնաւորներէ՝ որ ընդդիմացան մեծ սեռռակալ և կանոնիկոս կ'անուանեն: Դուլուզի արքեպիսկոպոս՝ Մօնրզա մեռաւ այնտեղ, որ սոյն գործի դատաւոր էր՝ իւրմեծ սեռռակալաց պահանջմանց դէմ վճիռ հանեց: Հռոմայ դիմելին ըստ սովորութեան՝ որով Ֆրանսեզի արքեպիսկոպոսներէ դատեալ եկեղեցական խնդիրը կը յանձնուին Հռոմայ, սովորութիւն մը՝ որ գալլիական ազատութեանց կը հակառակի. բայց մարդոց ամեն կառավարութիւնք հակասութիւնք են: Խորհրդարանը վճիռներ կուտայ: Սէրլ անուն միայնակեաց մը, որ մեծ սեռռակալներէն մին էր՝ վճռայուց մեռաքսելոյին դատավճիռներն ու խորհրդարանի վճիռը: Սոյն ատեանը դատապարտեց զայն իւր անհնազանդութեանը համար՝ որպէս զի դիմաւորի և վանդակաւ ընդ քարշ տայի: Այնոր պատկերը կը թշնամանեն, և նա, իր առանձնութեան մէջ, կը նախատէ զարքեպիսկոպոսն ու զարքայն՝ ընդ պաշտպանութեան Պապին: Այս քահանայապետը համոզուած ըլլալով Բամիէի եպիսկոպոսին նման, կը պնդէր թէ արքունի տոյց իրաւունքը եկեղեցւոյ մէջ եղծում մ'է և թէ թագաւորը երբէք իրաւունք մը չունի Բամիէի մէջ. Դուլուզի արքեպիսկոպոսին հրամանները վճռացուց, բանադրեց նորընտիր մեծ սեռռակալներն, զոր սոյն առաջնորդն կարգած էր, բանադրեց արքունի տոյց լանամատարներն և իրենց կուսակիցք:

Շատեաւակիի

ԱՐԴԱՅ ԽՈՀԵՐ.

Ժ.Ա.

(Տես p.7,8,10,11.)

Թող ներուն ընթերցողք՝ որ թեթև

դուարձալիք մը խառնեմ այս լուրջ խնդրոյն մէջ : Ինչպակի անմահ նկատմն մէջ , յորում մահու պատիժը պատժվեցաւ ու կիլեօդինն աքսորվեցաւ Հիւսիսային Գերմանիոյ ծովէն , որեան օրէնքին ջերմ պաշտպանը , Պ . Ռաւինըռ , նշանաւոր փաստ մը տը ւաւ , նշանաւոր՝ տղոյական խմաստին համար . « Եթէ մահու պատիժը չ'ըլլար՝ մարտիրոսներ չը պիտի ունենայինք : » Ո՛վ Տէմօքռիդ , տիեզերական Ժպիտդ Գերմանիոյ ծանր հօրկզնին վերև՞ ալ վապած է . . . : Նոյն նկատմն մէջ , Պ . տը Պկըմառք ջանայ համոզել թէ չը մահ բանտարկութիւնը վայրկենական զվատոտումէն աւելի ծանր պատիժ մըն է : Ըմանոյ համար ծանր է , բաղմոյ համար՝ թեթև . ապի կոյր պարագայ մը , մանաւանդ թիւն մըն է . խնդիրն աւելի բարձր է . սկըզբունք մը կոյ վէմի տակ , և ո՛չ բոյատում մը . կենսոյ անըզգունարարեցութեան սկըզբունքը կոյ ի մէջ . բոյականին յաղթանակը ձեռք բերել կ'ուզվի՝ նկթին վրայ : Կը մռնոյ 'զանոնք նրբամիտ Պկըմառք , և միամիտ դաղափար մը կը յայտնէ : Յմատասխանութիւնը չատ յօժար չ'երևիր դիտանոգվելոյ պակ բոլորելու : Այնպինք :

Վերյնէնք մահու պատիժը : Իրականութիւն կը պահանջէք , և ո՛չ վերապահել փաստեր . չ'կը ուզեր ապացոյցը ընել , կ'ուզէք չօշափել 'զայն : Լաւ : Այս Պատմութիւնը , այդ կենսագրութիւնը մարդկութեան , ձեզ դէմ կը դաշնակի : Քանի՛ դար էտ երթալ , քանի՛ յառաջկը հնութեան բուզին մէջ՝ պատմութեան թևն ի ձեռին , քանի՛ հեռանաք այս վերծընութեան դարէն ու ծնընդոյ դարերուն մռութենաք՝ քայլ մը չը պիտի առնկը՝ առանց փաստ մը զըտնելու ձեզ դէմ : -Ձեր հզօրագոյն փաստն է թէ կիլեօդին՝ նին ահաւոր ներկայութիւնը ոճրագործոյ թէ՛ը կը քիչցընկ : Այո՛ն մը կար , կը լսէ՞ք , այո՛ն մը՝ 'զոր Միջին դար կ'անուանեն պատմիչը՝ յարմար անուն մը դնելու մէջ չվոխած . այո՛ն մը՝ յորում աշխարհ խորհըրդաւոր ու զարմանալի առանցքի մը վրայ կը դըրեր . այո՛ն մը՝ յորում Կրօնն իսկ , ազգայ այն զըթառատ ծնօղը , միևոյն մը դարձած էր . կիլեօդին չը կար այն ատեն . ոճրագործը դիւրաս զըկաստվելու չնորհը չ'ունկր . խաւար ու խոնաւ բանտ մը կը տանէին 'զանի , գեղարա՛ն վրայ կը պատկեցնէին մերկանգամ , ձեռքն ու ոտքը կը պըրկէին , երկաս դահիճներ՝ արջառի ջիլեր ի բոին՝ անդադար կը ծեծէին անոր մարմինը , մինչև բղըռվին ծածկվէը թռչնակա՛ պոյտ գիծերով . և դեռ իմչ սոսկալի տանջանքներ դ՛տէին , որոյ հաղիւ մկ վոքրիկ մասը կը յիշէ Պ . Լէօնաս Կալլօս . յետոյ , կիսամեռը կապկինով կը չարդէին , կամ չուանով կը խեղդէին , կամ ոտքին քար մը կապած՝ ջուրը կը նետէին . աղբիական խոհուն կոհակն ու երազող ալիք բիւզանդեան իմչ մութ վէպեր կը յիշեն ու իրարու կը փըսփըսան արդեօք . . . Եւ ասկայն , այս տգիտութեան դարերուն մէջ , յորս այնչափ ահռելի ատրուդներ ունէր մահու պատիժը , մարդասպանք կը վըկատային ամենուրեք , մինչ այսօր հազուադիւտ են անոնք : Ուրեմն , կիլեօդինին ներկայութիւնը չ'է որ 'զոճրագործս կը քիչցընկ , վարժարանի ներկայութիւնն է . և արդէն , ըստ Լինքեան , հետ ըզ հետէ անօգուտ ըլլալ կը սկըսի այն :

Եթէ Միջին դարու վայրի տանջանոցն առջև մարդասպանոյ թիւն աճեցաւ և նոր դարու թեթև տանջանացն առջև խիստ զգալի կերպով նուազեցաւ՝ իրոյ բնական տրամաբանութենէն կը հետևի թէ այդ թիւն աւելի ևս պիտի նուազի՝ եթէ կոյնը վերնոյ բղըռվին : Եւ , արդարև , ամենաստոյգ հաշիւներ կը ցուցնեն այսօր՝ թէ ոճիրք մեծաւ մասամբ վերցած են այն երկանիկ աշխարհներէն՝ յորս մահու պատիժը վերցած է : Այս վիճակագրական ճշմարտութեանն իմչ թէ ուշ

դնէր կրակոտ Ֆրանսային, և կկեօղլիները կարմիր մահիկները խորտակէր իր յեղափոխիչ բազուկ. Ֆրանսայ, քաղաքակրթութեան յանդուգն նաւաչափն, կը սպասէ Եւրոպ. ամօթ դալ լուսեան ազատասիրութեան՝ եթէ ան ընդերկար զուրգուրայ դահճին վրայ։ Կկեօղլինը քաղաքակրթութեան խորտուիլակն է. վայրկ աչխարհայ մէջ թող տպաստանի այսուհետև։ 19րդ դարու արիւը մեր վայրագութեան կոթողին վրայ պղտ ճաճանչներ պէտք չէ սահեցնել, ու հին բարբարութեան յիշատակարանը, մինչեւ դարու մէկ արիւնոտ բեկորը չառաջնելով լուսաւորել։

Վերջնենք մահու պատիժը։ Ինչ ալանդակ տրամաբանութիւն է սպանուողն սպաննել. դիակի մը վրայ նոր դիակ մը նետել. պատժել ղոճրապղծը ոճրի մը համար՝ ղոր մենք ալ իր վրայ կըգործենք. օրինօք նաւիրագործել յանցանքը՝ ղոր ալոց վրայ կը դատապարտենք. միւնոյն արդեանց տարբեր աչօք նայիլ, մէկուն ըսել «այս օրէնք է», միւսին՝ «այս եղեռն է»։ Եթէ բռնաւորին ազօրինաւոր է՝ բռնաւորայ վրայ բռնանալն ալ օրինաւոր չէ. և թէ գողութիւնն անիրաւ է՝ իրաւացի չէ գողն գողնալ. եթէ մարդասպանութիւնը ոճիր է՝ եղեռնագործ մարդը կկեօղլինելն առաքինութիւն չէ։ Ըսպանվածը մեզապարտ է կամ անմեղ, գառօրման է կամ ակնադաւ. պարադայները մէկդի, արդիւնքը միեւնոյն է երկաքանճիւրին համար. երկուքն ալ (մէկը մեր սըրտով) ժամանակէ առաջ կը ստիպվին կորսնուիլ իրենց սահմանադիր օրերը՝ երթալու համար. ո՞ր...

Այ, կենաց անբռնաբարելի ըղձալը ծանուցնելու համար՝ կեանք բռնաբարելով չը սկսինք. արեան հեղումն արդիլելու համար՝ Արդարութեան սուրը արեամբ չը ներկենք. Ընդհակառակն, թիւնը պէտք չէ մինչեւ ոճրագործը խանարհիլ, և մարդոց դէրպզոն միւռելիանը՝ միւնոյն կարմիր աստիճանին վրայ՝ պարտադանդի մը հաւասարելու չէ։ Եւ Լասնէռայ պէս մարդասպան մը, կկեօղլինին բարձունքէն, պէտք չէ համարձակիլ երբէք առ մարդկութիւնն ուղղել սա յաւիտենական բառերը. «Ես սպաննեցի. դուք կը սպաննէք. ան պարտք չունինք երթալու։»

Շարունակելի

Լ.

Գիշեր մը, յորում Պ. Տ. Զաւախանեայ ողբերգի ներածումը պիտի ներկայացուէր, Կայսերական—Թատրին առջեւն կ'անցնէի չուտաքայլ։ Հետաքրքրութեամբ մը, ղոր դիւրին է բացատրել, ուզեցի տեսանջ դնել արմենեան տաղանդի մը հրաշակերտին. ներս մըտի ուրեմն, ու հապա՛ւ քիչ մ'առաջացած՝ մէկ քանի մոդիչ խոզեր լըսեցի. մոլորեա՛լ նուագներ, որ թատրէն դուրս սպըրդած կը թափառէին, անտարբեր խուժանը հմայելու համար կարծես... Այս ձայները ո՛րչափ հեռուէն կը հասնէին՝ այնչափ աւելի ազնուչ կը հընչէին. և ո՞ր բան գեղեցիկ չէ ի հեռուստ... այս հեռաւոր նըւագներն այնչափ ախորժ էին ինձ՝ որ չափ անդորրէն ախորժ է չուչանի մեղամաղձիկ բայրը, որ հեռուն կը ծառայի թեթեւասոյր, և 'զիթեր կը խըմնէ չուրջանակի։ Բաւ էր. ճամբաս չարունակեցի. ներածման միւս մասերը ա՛լ երեւակայութեանս մէջ կրնայի վերնել, իրր հնադէտ մը՝ որ աւեր չէնքին մէկ քանի բեկորը տեսնելով՝ կ'ամբողջացնէ 'զայն մըտովի։

Կրնայի երեւակայել Հայու մը յաղթանակը՝ Արջունայ հանրապետութեանը մէջ։ — Կ'երեւակայէի տիեզերայ ամենէ'ն անոյշ դործիներն ու ամենէն մեղսչ ըղերքը, որք իրենց վայելչապայն նուագներն ի հանդէս ածել կը չանան ու հեղինակին խաղերը բերնէն կը յափշտակեն, մարտու ճայնը՝ որ մեռոյլ ճայնին հետ կը մրցի՝ իր համայն նըրբութեանը մէջ, բիւր դայլայլներ զանազան՝ որք յիրեւաց խառ-

նելով՝ այն փափկանոյշ ներդաշնակու-
թիւնը կ'ապտապրեն, որ հոգին կը զը-
տէ և դեղեցիկ ձայնելով կը մնուցանէ,
'զայն իրեն խաղալիկ ըրած՝ մերթ ան-
պարը կաւ տայ անոր, մերթ խռովա-
յոյզ երգ մը կը նետէ հոն, և մերթ
կը բարձրացնէ մինչև հոն՝ ուր նըրբա-
գոյն աւաչը կը նուագի. կ'երևակայէի
նուագի ընդ հոգւոյ այս դերագոյն մըր-
յումէն ծընօղ սքանչացումը, որ ծա-
փով միայն կը փարատի: Պ. Զուխա-
ճեանոյ մըրտենին կը նախատեսէի:

Չիանալի չ'է՞, Պ. ընթերցո՛ղ, տես-
նել որ աւեն ճիւղի մէջ Հայը կը յայտ-
նի. ճեռքը, որ խոսան վայրերու մէջ
խոփ կը քաշէ, դաշնակին ջինջ մեղեդի-
ներ ալ կը քաղէ . . . Յաւա՛չ անգիր,
Պ. Զուխաճեան. թո՛ւ տուր խանդիպ,
Հայոց տիտղաններն ունեցու: Վա-
րպետութեան է աւազին քոյդ՝ նըրա-
գաւառեղծ հանճարոյ համեմատեալ:
Ոսկեմիլ քանդերդ քոյդն էր Ծրկը,
և դու դիտես թէ քանի կաղ է այն:

Մ. Չերազ.

Լուծումնք քաղաքագիտական խնդրոց.

Ա.

Խնդրոյն պատասխանն է 27, առա-
ջինը կերած է 9 չոմ, երկրորդը 6, և
երրորդը 4:

Վերջի՝ ձիասորդն է ութը, որ է
երկրորդին կերածէն եարի ձիասորդին
երկու երրորդը, որուն կէսն է մէկ եր-
րորդ հաւասար է 4 ի, որ վերջնոյն
կերածն է, զոր ութին վրայ աւելցնե-
լով կ'ունենանք 12 չոմ: Ա.ս ալ ու-
րիշ երկու երրորդ մը, որուն կէսն է
մէկ երրորդ հաւասար 6 ի, որ երկրորդին
կերածն է, զոր 12 ին վրայ աւելցնելով
կ'ընէյ 18, որ է առաջինը ուտելէն
եարի ձիասորդը. և է ամրողջ չոմե-
րուն երկու երրորդը, որուն կէսն է
մէկ երրորդ հաւասար 9 ի, որ առաջ-
նոյն կերածն է, և զոր 18 ին վրայ ա-
ւելցնելով կ'ունենանք 7, որ է սկզբնա-
դրին մէջ եղած բոլոր չոմը:

Գ. Գաւիմեան

Բ.

Զեռքերնիս գտնուած գաւազանը
պէտք է ուղղահայեաց անկել, որ
ղուգահեռական կ'ընէյ այն առարկա-
յին որոյ բարձրութիւնը կը պահանջեմք.
այս երկու բարձրութիւններն հարկաւ
չուքեր կը ձգեն և կ'ընէյն երկու ուղ-
ղանկիւն եռանկիւններ, որոնք իրարու
համեմատական են. արդ՝ գաւազանին
չուքը անանկ կը համեմատի առարկա-
յին չուքին հետ, ինչպէս կը համեմա-
տի գաւազանին երկայնութիւնը առար-
կային բարձրութեան հետ: Դիցուք
թէ գաւազանը 36 մատ երկայնութիւն,
իր չուքը 10 մատ, առարկային չու-
քըն ալ 125 մատ երկայնութիւն ու-
նենայ, արդ՝ առարկային բարձրութիւնը
գտնելու համար հետեւեալ համեմա-
տութիւնը կ'ընենք.

10:125::36:ք և ք=$\frac{125\times36}{10}$=450 մատ
=18 արշըն 18 մատ: Կ. Երզնկաւի

Զուարճալի խնդիրք քաղաքագիտական.

Գ.

Տունս դաշտի մը վրայ էր և սենեա-
կիս դէմքը կանաչ մարգագետնին
վրայ հին բերդ մը կար: Օր մը նստած
էի բաստեռան (սէտիր) վրայ, և ինչ-
պէս եղաւ հայելին մէջ դէմքայի բեր-
դին նկարը տեսայ և իսկոյն հետաքրքը-
րութիւնս չարժելով առի կանգունը ու
բերդին բարձրութիւնը չափել կ'ուզէի.
կ'ընեմ կ'ընեմ չ'եմ յաջողիր: Խելք
մը տուր, պարոն, թէ ինչպէս հայելի-
ով մը և կանգունով մը կարենամ նոյն
բարձրութիւնը չափել: Խ. Պաճաճեան

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ.

Թէ ըզպտակիր նըկատես՝
Ա՛արդ մը ի նա կը զըտնես,
Որ ոչ կ'ուտէ ոչ կ'ըմպէ,
Եւ անխոխոխ դէմք կըբէ: Յ. Ալատուր.

ՏՆՕՐԷՆ Ս ՄԻՒՍՅԷԼԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ
ԵՒ ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

Ի ԽԱՍՊՈՒՂ Կ. ՊՕԼՍՈՅ